

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060105

DOM
2021-06-15
Stockholm

Mål nr
P 6258-20

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2020-05-08 i mål nr P 7053-19, se bilaga A

PARTER

Klagande

Nora kommun

Ombud: advokaten K.H.

Motparter

1. A.B.
2. G.B.
3. M.N.
4. P-M.J.
5. Lärkehus AB

SAKEN

Detaljplan för del av XX i Nora kommun _____

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom fastställer Mark- och miljööverdomstolen Samhällsbyggnadsnämnden Bergslagens beslut den 11 september 2019, dnr § 179, att anta detaljplan för del av XX i Nora kommun.

_____

Dok.Id 1705903

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Nora kommun har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska ändra mark- och miljödomstolens dom och fastställa Samhällsbyggnadsnämnden Bergslagens beslut den 11 september 2019, § 179, att anta detaljplan för del av XX i Nora kommun.

M.N., P-M.J., A.B. och G.B. har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Kommunen har anfört i huvudsak följande till stöd för sin talan:

Marken för planområdet är planlagt sedan tidigare genom en detaljplan som vann laga kraft 1990. Detaljplanen gäller alltjämt och av den framgår det att området är avsatt som allmän plats, natur. En detaljplan är bindande och gäller fram till dess den ändras eller upphävs. Eftersom marken nu redan har ett bestämt användningsområde kan bestämmelsen om brukningsvärd jordbruksmark i 3 kap. 4 § miljöbalken inte utgöra ett hinder mot antagandet av en ny detaljplan där den aktuella användningen ersätts med en annan markanvändning, i detta fall bostäder.

Trots att användningsområdet för marken enligt detaljplanen är allmän plats (natur), har kommunen under viss tid arrenderat ut markområdet till enskild för odling. Det är dock inte möjligt att genom vidtagande av faktiska åtgärder, till exempel odling, omvandla markens rättsliga karaktär i strid mot det tillåtna användningsområdet enligt en lagakraftvunnen detaljplan. Det skulle i praktiken innebära en inskränkning av det kommunala planmonopolet samt medföra en oenhetlig och oförutsebar rättstillämpning i strid med miljöbalkens och plan- och bygglagens syfte och systematik. Den planstridiga användningen kan därmed inte tillåtas få någon betydelse beträffande vilka regler som kommunen har att betrakta vid antagandet av en ny detaljplan som gäller för samma område. Hur marken används vid en viss tidpunkt måste anses vara helt underordnat den rättsligt fastställda användningen i detaljplanen. Genom den

lagakraftvunna detaljplanen har markens användningssätt rättsligt bestämts för annat ändamål än jordbruk. Frågan om markens användning är därmed redan avgjord.

Sammanfattningsvis utgör den avsedda marken för detaljplanen inte jordbruksmark i miljöbalkens mening. Kommunen har därmed inte behövt beakta reglerna i 3 kap. 4 § miljöbalken vid planläggningen. Då beslutet att anta detaljplan inte strider mot någon rättsregel, bör kommunens beslut om att anta detaljplanen fastställas.

M.N. och **P-M.J.** har anfört bl.a. följande till stöd för sin talan:

Marken är att betrakta som brukningsvärd jordbruksmark varvid miljöbalkens regler måste beaktas. Området är taxerat som lantbruksenhet och har använts i mer än 100 år för jordbruk. Alltsedan 1960-talet har marken arrenderats ut för jordbruksändamål, vilket pågår än idag. Det utgår EU-stöd för odlingen och det finns en aktiv odlingsplan för marken. Vidare finns det flera andra platser som kan tillgodose behovet av bostäder utan att denna jordbruksmark tas i anspråk. Det framgår även av den äldre detaljplanen från 1990 att marken är planlagd för natur och att den ska undantas från byggnation.

A.B. och **G.B.** har anfört bl.a. följande till stöd för sin talan:

Den arrenderade åkermarken har varit i bruk sedan århundraden och har en god avkastning. Det är felaktigt att marken benämns natur när det är fråga om åkermark. Kommunen har också självmant förlängt det jordbruksarrende som gick ut år 2008. Stadsnära jordbruksmark försvinner allt mer vilket innebär att den som finns kvar måste bevaras. Särskilt då det endast finns två kvarvarande mjölkproducenter i Nora kommun. På den aktuella marken odlas upp till 95 % av det foder mjölkarna behöver (gräs, vall och ensilage). Med hänsyn till markens läge, beskaffenhet och övriga förutsättningar, är jordbruksmarken att betrakta som brukningsvärd.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Den huvudsakliga frågan i målet är vilken påverkan en lagakraftvunnen detaljplan från 1990 får för bedömningen av brukningsvärd jordbruksmark vid antagandet av en ny detaljplan enligt plan- och bygglagen (2010:900), PBL.

Marken som är föremål för planläggning är sedan tidigare planlagd och omfattas av Detaljplan för Hitorp III (Christinelund) i Nora kommun. Detaljplanen vann laga kraft 1990 och antogs med stöd av äldre plan- och bygglagen (1987:10), ÄPBL. Genom detaljplanen har det aktuella markområdet planlagts såsom allmän plats (natur). Enligt Planverkets handbok från 1987 innebär planbestämmelsen natur att det i mindre omfattning kan inrymmas parkanläggningar av olika slag och motions slingor etc. även om det inte är en förutsättning (Boken om detaljplan och områdesbestämmelser, 1987, s. 71). Mot denna bakgrund finner Mark- och miljööverdomstolen att det i målet är klarlagt att den aktuella marken redan i samband med antagandet av 1990 års detaljplan inte avsågs utgöra jordbruksmark.

En detaljplan gäller till dess att den ändras eller upphävs (se 5 kap. 5 § fjärde stycket ÄPBL och 4 kap. 38 § PBL). Då 1990 års detaljplan inte har upphävts eller ändrats är den alltså gällande. Det innebär att marken redan har planlagts för annat ändamål än jordbruk, och i samband med den planläggningen bl.a. prövats mot hushållningsbestämmelserna i miljöbalken. Att marken därefter har fortsatt att arrenderas ut för odling påverkar inte denna bedömning. Den rättsligt fastställda användningen i en lagakraftvunnen detaljplan är därmed överordnad hur marken har använts historiskt och hur den faktiskt används vid en viss tidpunkt.

Sammantaget innebär det att bestämmelsen om brukningsvärd jordbruksmark i 3 kap. 4 § miljöbalken inte utgör ett hinder mot antagandet av en ny detaljplan i detta fall då den aktuella marken redan genom 1990 års detaljplan bestämdes till annat ändamål än jordbruk. I detta fall ersätts markanvändningen från allmän plats (natur) till kvartersmark (bostäder). Mot denna bakgrund ska mark- och miljödomstolens dom ändras och kommunens beslut om att anta detaljplan fastställas.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Anna Tiberg, Mikael Hagelroth, referent, och Gösta Ihrfelt samt tekniska rådet Mats Kager.

Föredragande har varit Fannie Finnved.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2020-05-08
meddelad i
Nacka

Mål nr P 7053-19

PARTER

Klagande

1. A.B.
2. G.B.
3. P-M.J.
4. Landsbygdspartiet oberoende i Nora

5. M.N.

Motparter

1. Lärkehus AB
2. Nora kommun

ÖVERKLAGAT BESLUT

Samhällsbyggnadsnämnden Bergslagens beslut 2019-09-11 i ärende nr S-2017-754

SAKEN

Detaljplan för del av XX i Nora kommun

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen avvisar Landsbygdspartiet oberoende i Noras överklagande.
  2. Mark- och miljödomstolen upphäver Samhällsbyggnadsnämnden Bergslagens beslut den 11 september 2019, § 179, att anta detaljplan för del av XX i Nora kommun.
-

BAKGRUND

Samhällsbyggnadsnämnden Bergslagen (nämnden) beslutade den 11 september 2019 att på uppdrag av Nora kommun anta detaljplan för del av fastigheten XX i Nora kommun. Syftet med detaljplanen är att möjliggöra byggnation av bostäder i form av friliggande villor och radhus.

Länsstyrelsen i Örebro län beslutade den 20 september 2019 att inte pröva nämndens beslut att anta detaljplanen enligt 11 kap. 10 § plan- och bygglagen (2010:900), PBL.

Nämndens beslut har nu överklagats till mark- och miljödomstolen av A.B., G.B., P-M.J., M.N. och Landsbygdspartiet oberoende i Nora.

YRKANDEN M.M.

A.B. och **G.B.** har yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva nämndens beslut att anta detaljplanen. Till stöd för sin talan har de i huvudsak fört fram att de har arrenderat åkermarken i två generationer och att de anser att detaljplanen strider mot miljöbalkens bestämmelse i 3 kap. 4 § om bebyggelse på brukningsvärd jordbruksmark.

P-M.J. och **M.N.** har i ett gemensamt överklagande i första hand yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva nämndens beslut att anta detaljplanen och i andra hand att målet ska återförvisas till nämnden för fortsatt handläggning. Till stöd för sin talan har de i huvudsak fört fram följande.

Planområdet utgörs huvudsakligen av jordbruksmark som har brukats i decennier och som måste anses som brukningsvärd, eftersom den ger kontinuerlig avkastning flera gånger per år. Det framgår både av 3 kap. 4 § miljöbalken och av översiktsplanen att lokalisering av nya bostäder i möjligaste mån bör undvikas på jordbruksmark. Om planområdet tas i anspråk för bebyggelse kan det även innebära att övrig jordbruksmark i närområdet inte kan brukas på ett hållbart sätt på grund av

bl.a. ökat slitage och nedskräpning från den närliggande bostadsbebyggelsen. Det innebär i sin tur att det öppna landskapet med känd vy över Nora försvinner. Det finns annan mark i Nora som kan bebyggas och som inte utgör jordbruksmark. Kommunen har inte gjort någon analys av alternativa lokaliseringar av den planerade bebyggelsen.

Vidare medför detaljplanen att en björkallé och ett rekreationsområde försvinner. Enligt länsstyrelsen omfattas björkallén av biotopskyddet. Inom planområdet kan det även finnas rester av ett gammalt tegelverk och ovanliga träd som bör skyddas. Även den närliggande herrgårdens kulturvärde kommer att påverkas om den planerade bebyggelsen tillåts. Bostadsbebyggelsen är inte anpassad till omkringliggande byggnader, varken till antal eller utförande. Kommunen har inte gjort någon avvägning i förhållande till motstående enskilda och allmänna intressen i enlighet med 4 kap. 36 § PBL och målet bör därför, om antagandebeslutet inte upphävs, återförvisas till nämnden så att ett tydliggörande kan ske.

Landsbygdspartiet oberoende i Nora (partiet) har yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva nämndens beslut att anta detaljplanen. Till stöd för sin talan har det bl.a. fört fram att detaljplanen medför att brukningsvärd jordbruksmark tas i anspråk.

Partiet har förelagts av domstolen att motivera varför det har rätt att överklaga beslutet att anta detaljplanen, och det har därvid i huvudsak fört fram följande. Partiet äger ingen fastighet som gränsar direkt mot prövningsfastigheten. Som politiska representanter för deras väljare vill de ändå framföra de negativa aspekterna med detaljplanen. Partiet är ett relativt nybildat rikstäckande parti, som enligt sitt partiprogram har att arbeta för bl.a. naturresurser, markutnyttjande och byggande. Partiet har funnits som organisation och politiskt parti sedan år 2010 och totalt i landet har det ca 725 medlemmar, varav ca 15 tillhör lokalavdelningen i Nora.

Nora kommun har beretts tillfälle att yttra sig över överklagandena och har i huvudsak fört fram följande.

Planområdet är sedan tidigare planlagt som "Natur" och kan därmed inte anses utgöra jordbruksmark. Om marken trots gällande planbestämmelser använts som jordbruksmark, kan inte en planstridig användning vara avgörande för antagandet av en ny detaljplan. Planområdet är i Nora kommuns översiktsplan utpekade som utvecklingsområde för bostäder och detaljplanen är därmed förenlig med de strategiska överväganden som gjorts i översiktsplanen. I samband med framtagandet av översiktsplanen valde Nora kommun att mellan samråd och utställning minska antalet utpekade utvecklingsområden för bostäder, för att kunna värna bibehållandet av jordbruksmark i kommunen. Planområdets centrala läge samt närhet till service och kommunikationer motiverar att området tas i anspråk för bostäder, medan jordbruksarealer i mindre centrala delar av kommunen bevaras. En planläggning av området möjliggör ett större bostadsbestånd i Nora tätort, vilket behövs för att behovet av bostäder inom kommunen ska kunna tillgodoses.

Enskilda och allmänna intressen har avvägts inom ramen för detaljplanen.

Detaljplanen har anpassats till området och medför inte någon betydande negativ påverkan på natur- eller kulturvärden. Att biotopskyddsdispens ska sökas för att avverka björkallén uppges i planbeskrivningen.

Lärkehus AB har beretts tillfälle att yttra sig över överklagandet men har inte hörts av.

DOMSKÄL

Klagorätt

Beslut om antagande av detaljplan får enligt 13 kap. 8 § PBL och 42 § förvaltningslagen (2017:900) överklagas av den som beslutet angår, om det har gått honom eller henne emot. Av 13 kap. 12–13 §§ PBL framgår även att en ideell förening eller annan juridisk person som avses i 16 kap. 13 § miljöbalken under vissa omständigheter kan tillerkännas klagorätt över beslut att anta en detaljplan.

Av 16 kap. 13 § miljöbalken följer att endast ideella föreningar eller andra juridiska personer, som har som dominerade intresse att tillvarata naturskydds- eller miljöskyddsintressen, ska tillerkännas klagorätt. Det är inte tillräckligt att dessa intressen finns inskrivna i exempelvis föreningsstadgar, utan intressena ska vara det huvudsakliga skälet till varför organisationen existerar. En organisation vars grundläggande syfte är att tillvarata sina medlemmars enskilda intressen, exempelvis politiska eller ekonomiska intressen, erkänns inte klagorätt enligt bestämmelsen även om en sådan organisation också kan ha till ändamål att främja natur- och miljöskydd (se prop. 1997/98:45, del 2, s. 213).

Mark- och miljödomstolen anser att det inte har framkommit att landsbygdspartiet har till huvudsakligt ändamål att tillvarata naturskydds- eller miljöskyddsintressen. Partiet är därför inte en sådan juridisk person som avses i 16 kap. 13 § miljöbalken. Det har inte heller framkommit omständigheter som medför att partiet på annan grund har rätt att överklaga beslutet. Partiets överklagande ska därför avvisas. Upplysningsvis kan nämnas att de frågor partiet lyfter fram angående jordbruksmark prövas i sak på talan av övriga klagande i målet.

Mark- och miljödomstolens bedömning i sak

Vad mark- och miljödomstolen ska bedöma

Det är en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten (1 kap. 2 § PBL). Det är alltså kommunen som, inom vida ramar, avgör hur bebyggelsemiljön ska utformas i kommunen.

Den myndighet som prövar ett överklagande av ett beslut att anta, ändra eller upphäva en detaljplan ska endast pröva om det överklagade beslutet strider mot någon rättsregel på det sätt som klaganden har angett eller som framgår av omständigheterna (13 kap. 17 § PBL första stycket). Om myndigheten vid prövningen finner att beslutet strider mot en rättsregel ska beslutet upphävas i sin helhet. Annars ska beslutet fastställas i sin helhet. Delvis upphävande eller

ändringar av beslutet får endast göras om kommunen har medgett det eller om det är fråga om ändringar av ringa betydelse (13 kap. 17 § PBL andra stycket).

Har det funnits förutsättningar för kommunen att anta aktuell detaljplan enligt bestämmelserna om hushållning med brukningsvärd jordbruksmark?

Klagandena har gjort gällande att den planerade bebyggelsen avses uppföras på mark som utgör brukningsvärd jordbruksmark.

Vid planläggning ska miljöbalkens hushållningsbestämmelser tillämpas (2 kap. 2 § PBL). Enligt dessa gäller bl.a. att brukningsvärd jordbruksmark endast får tas i anspråk för bebyggelse för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk (3 kap. 4 § miljöbalken). Med jordbruksmark avses enligt 12 kap. 7 § miljöbalken åkermark och betesmark som ingår i en fastighet som är taxerad som jordbruksenhet. Sådan mark är brukningsvärd om den med hänsyn till läge, beskaffenhet och övriga förutsättningar är lämpad för jordbruksproduktion (se prop. 1985/86:3 s. 158 och prop. 1997/98:45, del 1, s. 239 ff.).

Mark- och miljödomstolen konstaterar att fastigheten är taxerad som lantbruksenhet och att den används för odling, vilket innebär att marken utgör jordbruksmark i miljöbalkens mening. Att marken är planlagd som "Natur" ändrar inte den bedömningen. Av underlaget i målet framgår att marken har brukats under en lång tid och fortfarande brukas aktivt idag. Marken ligger även i nära anslutning till annan jordbruksmark. Jordbruksmarken får därför anses brukningsvärd enligt 3 kap. 4 § miljöbalken.

Syftet med detaljplanen är att möjliggöra byggnation av bostäder. För att avgöra om bostadsbebyggelsen kan tillåtas på brukningsvärd jordbruksmark måste det finnas en konkret utredning som visar att bebyggelsen tillgodoser ett väsentligt samhällsintresse och att det aktuella behovet inte kan tillgodoses på annan mark (se t.ex. Mark- och miljööverdomstolens domar den 16 januari 2019 i mål P 3809-18, den 9 april 2018 i mål P 5481-17 och den 9 november 2018 i mål P 8280-17). Av

förarbetena framgår att utgångspunkten är att kommunerna, i de fall de anser sig tvungna att ta i anspråk brukningsvärd jordbruksmark för utbyggnadsändamål, i översiktsplanen redovisar de alternativa utbyggnadsområden som har studerats och även belyser konsekvenserna från allmän synpunkt av de olika alternativen (se prop. 1985/86:3 s. 54 och s. 158).

Bostadsförsörjningsintresset kan visserligen vara ett sådant väsentligt samhällsintresse som gör det möjligt att använda jordbruksmark för bebyggelse (se prop. 1985/86:3 s. 53). Av utredningen i målet framgår att länsstyrelsen redan vid samrådet framförde att det fanns behov av att närmare beskriva förutsättningarna för att ta jordbruksmarken i anspråk för bebyggelse i aktuellt fall. Det framgår dock varken av handlingarna i målet eller av översiktsplanen att kommunen har utrett eller bedömt möjligheten att lokalisera bostadsbebyggelsen till mark som inte utgör jordbruksmark. Gällande översiktsplan beskriver förvisso en intention att exploatera området för bostadsbebyggelse, men även i det översiktliga underlaget saknas avvägningar mellan olika motstående intressen i förhållande till jordbruksmarken. Mark- och miljödomstolen bedömer därför sammantaget att kommunen inte har visat att lokaliseringen är tillåten enligt 3 kap. 4 § miljöbalken. Beslutet att anta detaljplanen ska därmed upphävas. Vid denna utgång saknas skäl att pröva klagandenas övriga invändningar mot detaljplanen.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se [bilaga](#) (MMD-02)

Överklagande senast den 29 maj 2020.

Erika Ekman

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Erika Ekman, ordförande, och tekniska rådet Ylva Kvist Trelje. Föredragande har varit tingsnotarien Hanna Wallin.

Hur man överklagar

MMD-02

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rätts-tillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.